

Några för Sverige nya spindelarter (Araneae)

ÅKE HOLM

Holm, Å.: Några för Sverige nya spindelarter (Araneae). [Some spiders (Araneae) new to Sweden.] – Ent. Tidskr. 108: 159–165. Umeå, Sweden 1987. ISSN 0013–886x.

The following species new to the Swedish spider fauna are recorded with notes on their habitat, distribution and taxonomy: *Cicurina cicur* (Fabricius), *Crustulina sticta* (O.P.-Cambridge), *Milleriana inerrans* (O.P.-Cambridge), *Agyneta olivacea* (Emerton), *Bathyphantes similis* Kulczyński, and *Dictyna alaskae* Chamberlin & Ivie. *Bathyphantes norvegicus* Strand, 1901, is regarded as a subjective synonym of *Bathyphantes similis* Kulczyński, 1894. (New synonym.)

Å. Holm, Department of Zoology, Uppsala University, Box 561, S-751 22 Uppsala, Sweden.

Sedan början av 1930-talet har den svenska spindelfaunan varit föremål för en intensiv utforskning och antalet från Sverige kända spindelarter har under denna tid nära nog fördubblats och uppgår nu till 690 arter. I detta antal ingår de nedan upptagna 6 arterna, vilka tidigare ej varit kända från vårt land. Av dessa påträffades *Cicurina cicur* redan 1932 av Bror Tullgren (nedan förkortat B. T.) i stockholmstrakten, och hans exemplar jämte några andra tagna i samma område av Albert Tullgren (A. T.) samt ett par honor från Botkyrka och Mariefred, funna av Nils Linnman (N. L.), resp Thure Palm (T. P.), ingår i Tullgrens spindelsamling på Riksmuseet. De har bestämts av Tullgren, som dock aldrig publicerade fynden. Även Torbjörn Kronestedt (T. K.) har funnit denna art samt *Crustulina sticta* i stockholmstrakten och *Dictyna alaskae* på en lokal i Dalarna. För uppgifter om dessa fynd och för hjälp med lån ur Riksmuseets spindelsamlingar tackar jag honom hjärtligt. Den sistnämnda arten ingår också i ett spindelmaterial, som insamlats i Norrbotten av Henrik W. Waldén (H. W.) och som denne varit vänlig ställa till mitt förfogande.

Dr. Norman Platnick, American Museum of Natural History, New York, har med vänligt tillmötesgående lånat mig nordamerikanska exemplar av *Dictyna alaskae* vilket möjliggjort en säker bestämning av det svenska materialet av denna art.

Fam. Agelenidae

Cicurina cicur (Fabricius). *Sdm.*: Mariefred 1♀ 19/8 52 (T. P.). – Botkyrka, Aspen 1♀ 26/4 41 (N. L.). –

Nacka, Dammtorpsjön, fälla 1♂ 24/10–15/11 66 (T. K.). – *Upl.*: Lidingö, Bosön 1♂ 26/11 40 (A. T.). – Stockholm: Experimentalfältet 3♀ 7/6 32 (B. T.), Lilljansskogen 1♂ 3/10 40 (A. T.), Lappkärrsskogen 1♂ 20/11 40 (A. T.). – Lovö, Kårsön, fällor: 1♂ 10–23/10, 2♂ 7–20/11, 2♀ 6–12/12 64, 1♀ 21–28/3, 1♂ 28/3–4/4, 2♀ 4–11/4, 1♀ 11–19/4, 1♀ 17/8–1/9 65 (T. K.). – Täby, Litsby 1♀ 16/9 79 (T. K.). – Uppsala, Graneberg, fällor: 13♀ 17–29/10, 8♂ 3♀ 1–16/11, 1♂ 3♀ 16–29/11, 6♂ 3♀ 29/11–11/12 86.

Denna art har troligen betydligt större utbredning i Sverige än vad ovanstående fyndlokaler omkring Ö delen av Mälaren låter förmoda. Den har där anträffats under sten på fuktig mark och fångats med fallfällor i löv- och blandskog. I övriga Europa anges arten förekomma i fuktig löv- och barrskog, i stenbrott och grottor. Fällfångsterna från Graneberg tyder på att hanarna är mycket aktiva redan i oktober, före honorna. Att adulta hanar och honor är aktiva även under tidig vår och andra årstider framgår av övriga fynd. Vinteraktiviteten hos denna art har också konstaterats i bergen vid Innsbruck i Tyrolen av Flatz & Thaler (1980) och i Berlin-området av Platen (1984).

Arten är känd från en lokal i Finland samt från England, Mellaneuropa, Italien, Balkan, Ryssland, Sibirien och Japan. Endast ytterligare en art är känd från Europa medan ett 20-tal arter anträffats i Nordamerika.

C. cicur når en kroppslängd av 5–7 mm. Carapax och sternum är blekgula, hos under längre tid konserverade exemplar brungula, huvuddelen gråaktigt anlupen och abdomen enfärgat gulgrå. Benen har femora och patellae ljus gulaktiga och övriga leder bruna. Hanpalpen (Fig. 1–2) är ka-

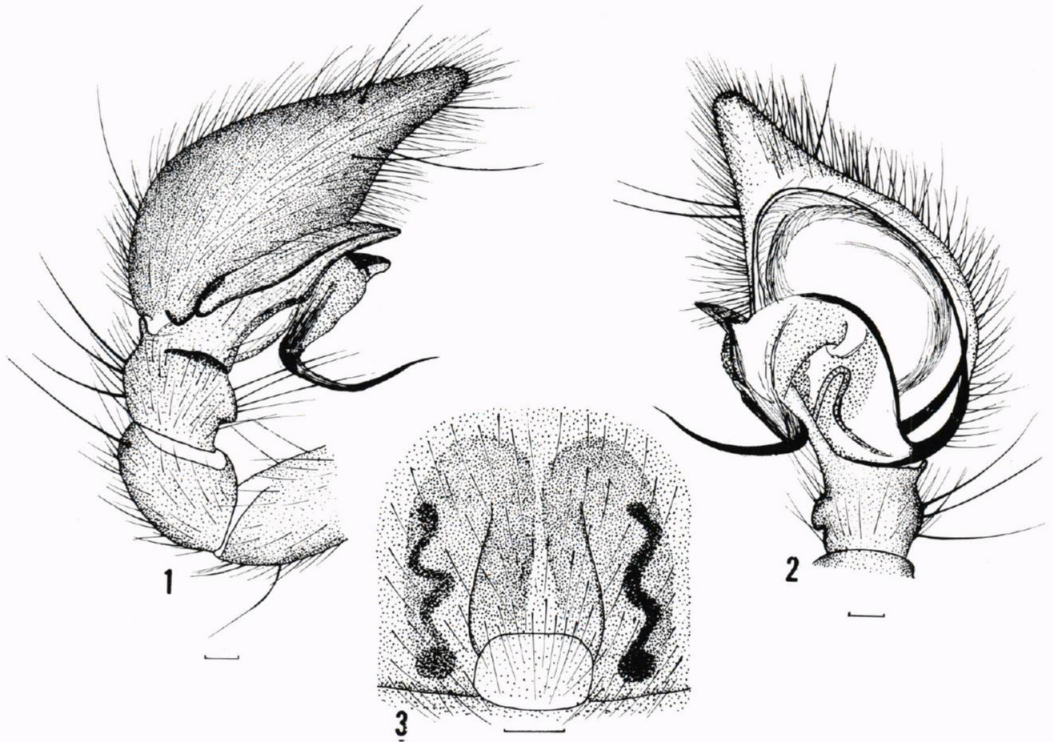

Fig. 1-3. *Cicurina cicur* (Fabricius). - 1. Hanpalp från yttersidan. - 2. D:o från undersidan. - 3. Epigyn.

1. Male palp, retrolateral. - 2. Ditto, ventral. - 4. Epigyne. Scale lines 0.1 mm.

rakteristisk genom den långa, halvcirkelformat böjda och fint tillspetsade svarta apofys, som utgår från palporganets undre-yttre sida. Honans epigyn har intill bakre kanten en vid grop, bredare än lång, och lateralt avtecknar sig ett par utdraget spiralvridna receptakler (Fig. 3).

Fam. Theridiidae

Crustulina sticta (O.P.-Cambridge). *Upl*: Vallentuna, Angarnsjöängen 1♀ 28/5 75 (T. K.). - Bälinge, Ryggmossen 1♀ 11/9 76.

De två honorna togs på en blöt, eutrof strandäng och vid sållning av *Sphagnum* i kärr (lagg). Även andra slags lokaler anges för denna art: i Finland har den anträffats bland *Calamagrostis*-förna i en sandgrop och bland rullstensgrus (Palmgren 1974), och i Nordamerika i lövförna och under stenar på fuktig mark. Den är också känd från England, där den är vanlig i myrområdet Wicken Fen i Cambridgeshire, samt från Frankrike, Ita-

lien och Grekland. I Nordamerika har den en vidsträckt utbredning (Levi 1957).

C. sticta är med en kroppslängd av omkring 2,5 mm något större än släktets andra svenska art, *C. guttata* (Wider), och skiljes lätt från denna genom avsaknaden av vita fläckar på bakkroppen. De två ovannämnda honorna har mörkt rödbrun cephalothorax, enfärgad svartviolett abdomen med 4 intryckta bruna punkter (muskelfästen) och ljusst gulbruna ben. Abdomens färg anges kunna variera från ljusst gulbrunt till svart och ibland ha en ryggteckning bestående av en smal ljus linje utefter framkanten och en ljus mittstrimma. Epigynet (Fig. 4) är karakteristiskt genom den smala, svarta, dubbla tvärfickan nära framkanten.

Fam. Linyphidae

Milleriana inerrans (O.P.-Cambridge). *Nb*: Tärendö Saittarova, vid Saittajärvi 1♂ 15-31/7 62.

Det hittills enda svenska exemplaret av denna

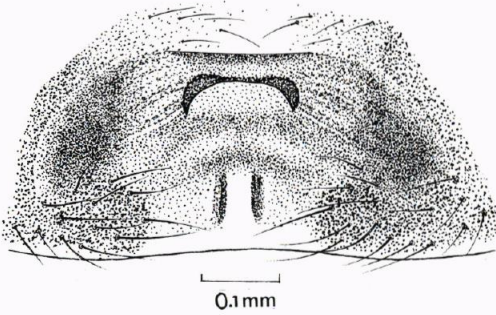

Fig. 4. *Crustulina sticta* (O.P.-Cambridge), epigyn.

art togs med en fallfälla på en fuktig ängssluttning mot sjön Saittajärvi. I England och Skottland anges arten förekomma på våta ängar och bland gräs på sanddyner och i Schweiz under fuktigt liggande stenar i stenbrott (Vogelsanger 1948). Den förekommer också i franska Alperna och har tagits i en grotta i Spanien. Från NV Sibirien beskrevs den

redan 1879 av L. Koch under tre olika namn: *Erigone submissa*, *E. deserta* och *E. imula*; eftersom inget av dessa namn varit i bruk sedan dess, anses det yngre artnamnet *inerrans* O.P.-Cambridge, 1885, böra bibehållas (Holm 1973); även *Gongylidium foenarium* Simon, 1884 är en äldre, ej använd synonym (Millidge 1977).

Hos *Milleriana inerrans* är kroppslängden liksom hos merparten av arterna inom Erigoninae högst 2,5 mm, hos hanen 1,7–2 mm, hos honan 1,90–2,5 mm. Carapax är mörkt gråbrun, sternum svartbrunt, benen ljus gulbruna och abdomen mörkgrå. Chelicererna har på framsidan en tand. Hanpalpen har en kort, skålformad tibia med en ganska kort dorsal apofys (Fig. 5–6). Paracymbium är stort med en bred basaldel, apikalt med 3 borst. Embolusdelen är stor och försedd med två tandbesatta apofyser; embolus bred, i främre delen membranös och framför mitten tätt besatt med små tänder (Fig. 7). Epigynet består av en oval upphöjd platta dubbelt så bred som lång, sluttan-

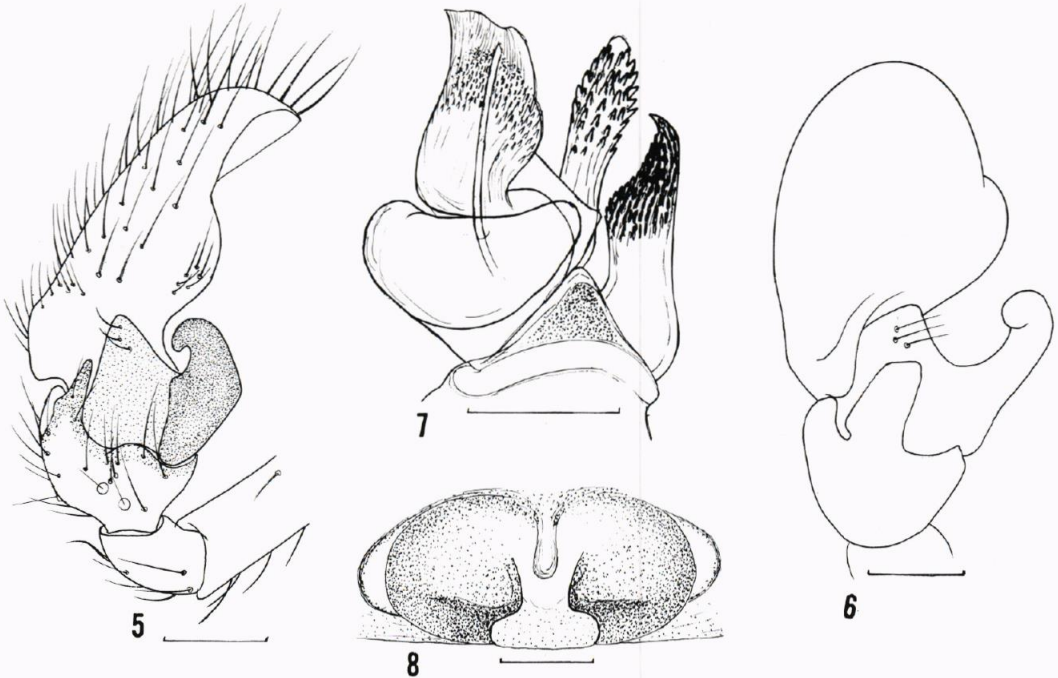

Fig. 5–8. *Milleriana inerrans* (O.P.-Cambridge). – 5. Hanpalp från yttersidan. – 6. Ditto från dorsalsidan. – 7. Terminala delen av palporganet från ventralsidan. – 8. Epigyn.

5. Male palp, retrolateral. – 6. Ditto, dorsal. – 7. Terminal part of palpal organ, ventral. – 8. Epigyne. Scale lines 0.1 mm.

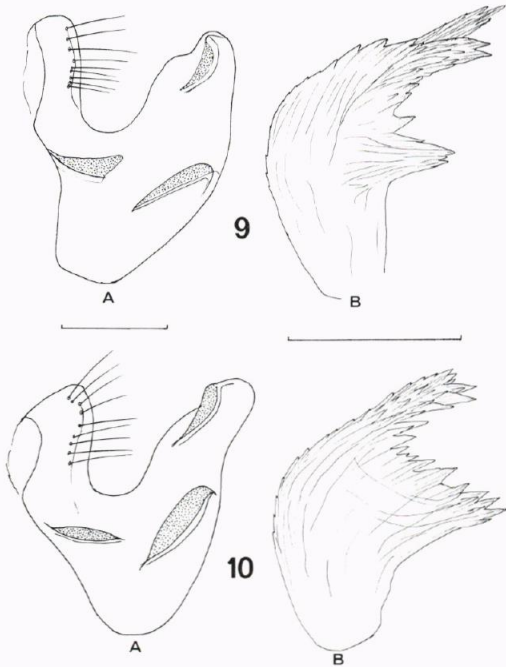

Fig. 9–10. – 9. *Agyneta olivacea* (Emerton). – 10. *A. cauta* (O.P.-Cambridge). – A: Paracymbium. – B: Lamella characteristica. Scale line 0.1 mm.

de baktill och med en oval ljus mittplatta; från främre kanten och till mitten en smal fördjupning (Fig. 8).

Agyneta olivacea (Emerton). *Sm.*: Älmhult 1♂ 1♀ 29/5 42. – *Hrj*: Hamrafjället, 800 m, 3♀ 29/6 50. – *Jmt.*: Östersund, vid Rannåsbäcken 1♀ 5/7 34. – Frostviken, Ankarvattnet, 575 m, 1♀ 30/6 51. – *Nb*: Hietaniemi, Vitsaniemi 1♂ 9/6 30 (C. H. Lindroth). – Saittarova, vid Saittajärvi 1♂ 30/6–15/7 62. – *Ås Lpm*: Dorotea, Vallsjöskogen, 350–425 m, 3♀ 30/6 51. – *Ly Lpm*: Tärna 1♀ 30/6 37, 1♀ 3/7 37. – Hemavan, 570 m, 1♀ 23/7 67. – *P Lpm*: Peljekaise Nationalpark, 680 m, 2♂ 3♀ 16/6–7/7 81. – *Lu Lpm*: Muddus Nationalpark, vid Mansonstugan, 400 m, 3♀ 4♂ 21–23/6 75. – *T Lpm*: Abisko Nationalpark: nära Nissunjåkks mynning 6♀ 5/7 41, 43♂ 4♀ 26/6–17/7 77, 4♀ 10–17/7 76, vid Abiskojåkks mynning 2♀ 21/6 80. – Abisko: S om järnvägen och vid Naturvetenskapliga stationen 4♂ 10♀ vid ett flertal insamlingar.

Denna art förekommer bland förna och mossor i olika typer av björkskog, bland *Sphagnum* i kärr och på subalpina hedar. Den har inte anträffats ovan skogsgränsen.

Arten beskrevs 1882 av Emerton från USA (Mt. Washington, New Hampshire), men har i Europa ej artskilt från *Agyneta cauta* (O.P.-Cam-

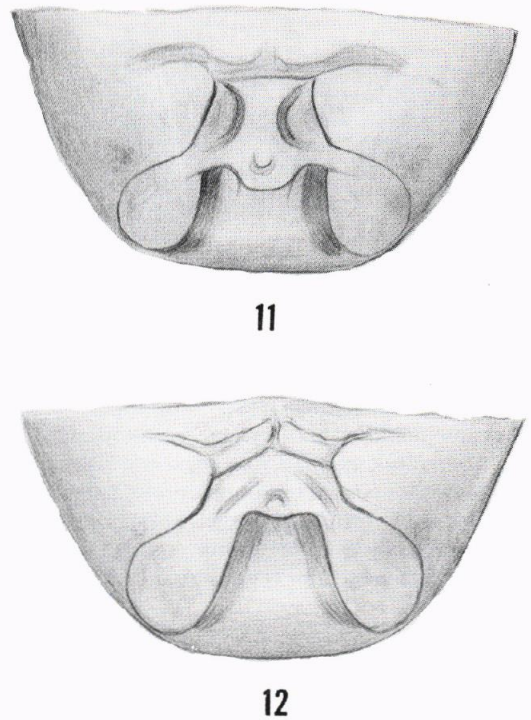

Fig. 11–12. – 11. *Agyneta olivacea* (Emerton), epigyn sett bakifrån. – 12. *A. cauta* (O.P.-Cambridge), d:o.

Epigynes, from behind. Scale line 0.1 mm.

bridge, 1902) förrän nyligen, då Hippa och Oksala (1985) på ett förtjänstfullt sätt utrett de två arternas taxonomi och påvisat den amerikanska artens förekomst i Finland, England och Canada. I Sverige är den huvudsakligen nordlig och under namnet *Agyneta cauta* har den noterats för *T Lpm* (Torneträskområdet, Holm 1945, 1950), *Lu Lpm* (Muddus Nationalpark, Holm 1980), *P Lpm* (Peljekaise Nationalpark, Holm 1983) och *Hrj* (Holm 1958).

A. olivacea är mycket lik *A. cauta* (se Hippa & Oksala 1985) men kan skiljas från den sistnämnda bl a genom att hanpalpens paracymbium har en triangulär tand nära mitten vid den bakre kanten (Fig. 9 A) och lamella characteristica dorso-apikalt två spetsar, den ena innanför och vanligen något ovanför den andra (Fig. 9 B) och genom att honans epigyn, sett från bakre sidan, visar ett mittseptum, som apikalt är bredare än den dorsala kanten av epigynets mittfält och i spetsen djupt in-

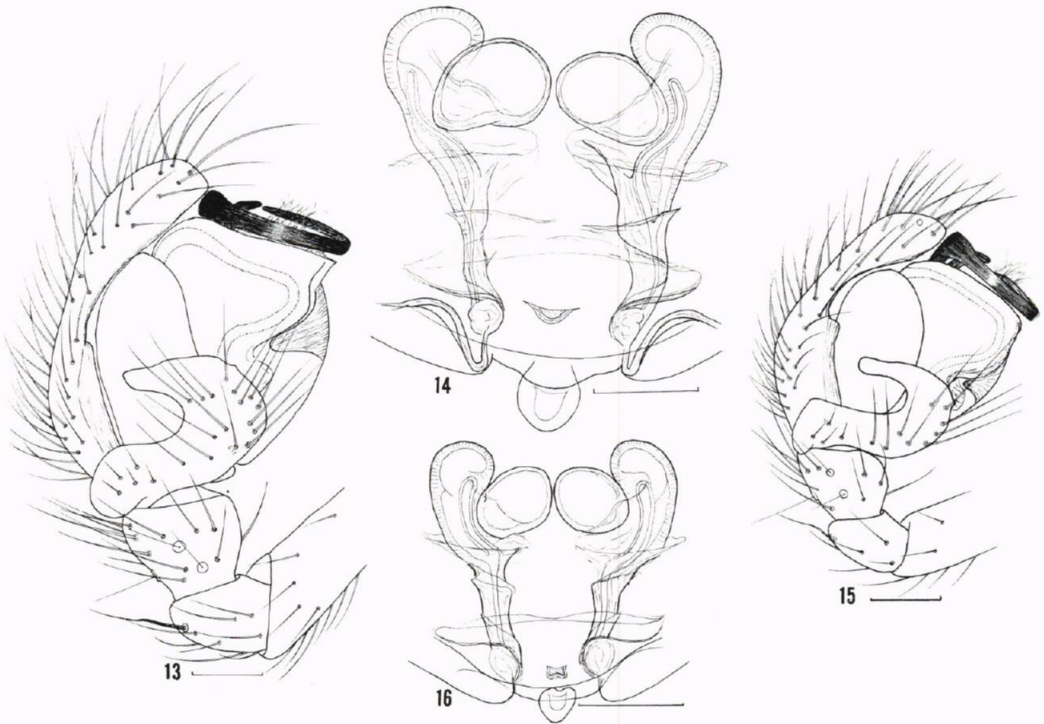

Fig. 13–16. – 13. *Bathyphantes similis* Kulczyński. – 13. Hanpalp från yttersidan. – 14. Epigyn. – 15–16. *B. gracilis* (Blackwall). – 15. Hanpalp från yttersidan. – 16. Epigyn.

13, 15. Male palp, retrolateral. – 14, 16. Epigyne. Scale lines 0.1 mm.

skuret; dessutom framträder i mittfältet två böjda gångar (Fig. 11).

Hos *A. cauta* har paracymbium endast en smal list nära mitten vid den bakre kanten (Fig. 10 A), lamella characteristic har en odelad dorso-apical spets (Fig. 10 B), epigynets mittseptum är smalare än mittfältets dorsala kant och i spetsen rakt eller svagt inskuret, och de två gångarna i mittfältet är kortare och raka (Fig. 12).

Bathyphantes similis Kulczyński, 1894. (Syn. *Bathyphantes norvegicus* Strand, 1901). *T Lpm*: Stordalen, ovanför järnvägshållplatsen, 440 m, 1♂ ♀ 21/6 79, 2♀ 16/6–2/7 80. – Njulla, Ridonjira, 800 m, 1 ♀ 29/8 46.

Denna art anträffades dels bland överhängande mossor på ett stenblock invid en bäck i björkskog och dels under sten i en bäckravin ovan trädgränsen. Strand (1901) fann en adult hona och en subadult hane under sten invid ett snöläge ”på stor höjd” på Nästinden i Nordland, Norge.

Arten beskrevs från södra Karpaterna och har senare påträffats i Polen, i österrikiska Alpena (på upp till 1900 m höjd) och i Schwarzwald (på 980 m höjd) (Wunderlich 1972).

B. similis överensstämmer i nästan alla avseenden med *B. gracilis* (Blackwall) men är påtagligt större. I det svenska materialet av *similis* har hanen en cephalothoraxlängd av 1,23 mm och en kroppslängd av 1,87 mm, de fyra honorna resp 1,24–1,28 mm och 2,55–3,30 mm. Parker (1971) anger en cephalothoraxlängd hos mellaneuropeiska exemplar till 1.05–1.15, varför dessa tycks vara något mindre än de lappländska. Hos svenska exemplar av *gracilis* uppgår hanens cephalothoraxlängd till 0,73–0,93 mm och kroppslängd till 1,59–2,0 mm, honans till resp 0,64–0,88 och 1,6–2,25 mm. I sin beskrivning av *B. norvegicus* uppger Strand (1901) honans cephalothoraxlängd till ”kaum merklich über 1 mm” och benlängder som närmast överensstämmer med *similis*. Sålunda an-

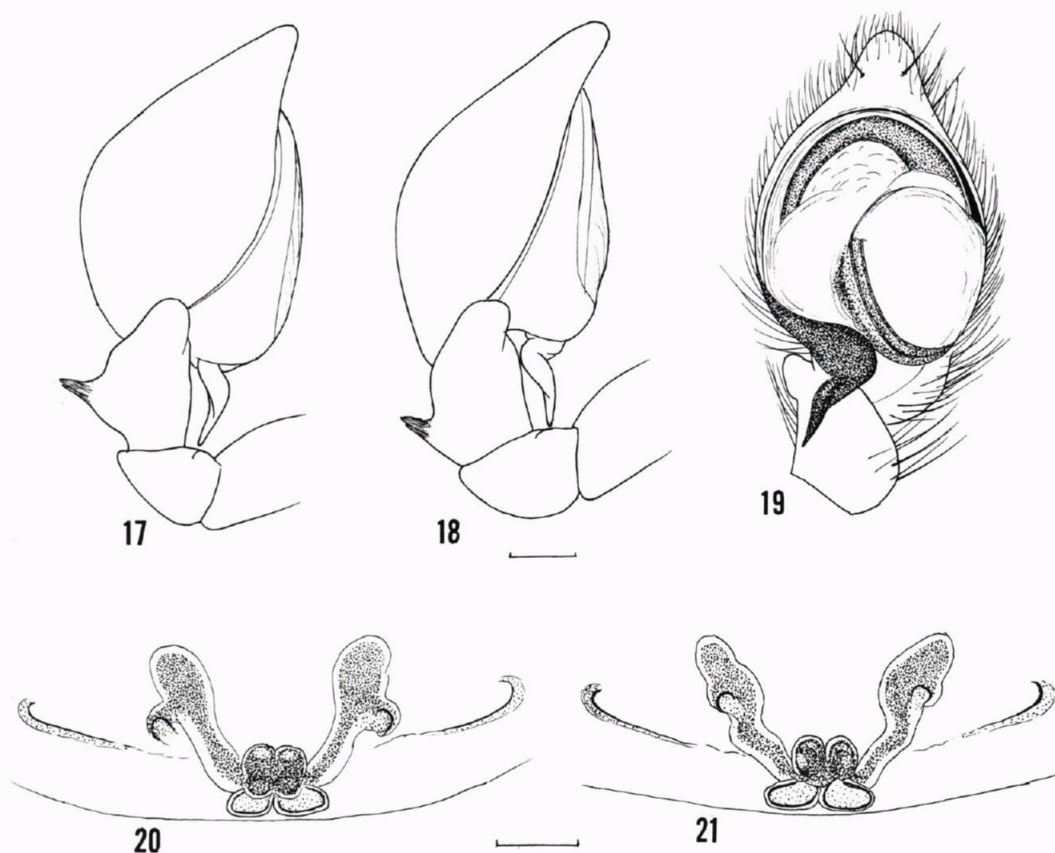

Fig. 17–21. *Dictyna alaskae* Chamberlin & Ivie. – 17. Hanpalp från yttersidan (College, Alaska). – 18. D:o (Upl. Masteråsen). – 19. Hanpalp från undersidan (Upl. Masteråsen). – 20. Epigyn (Matanuska, Alaska). – 21. Epigyn (Upl. Masteråsen).

17. Male palp, retrolateral (College, Alaska). – 18. Ditto (Swed. spec.). – 19. Male palp, ventral (Swed. spec.). – 20. Epigyne (Matanuska, Alaska). – 21. Ditto (Swed. spec.). Scale lines 0.1 mm.

ges längden av första benparet till 5,2 mm medan den hos de 4 föreliggande honorna av *similis* är 5,84–6,11 mm, hos *gracilis* 3,61–4,01 mm. Bakroppen har på ryggsidan 5 vitaktiga tvärfäckar, mer eller mindre fullständigt uppdelade på mitten. Liknande teckning på bakkroppen har också exemplaren från Torneträskområdet, vilket fö skiljer dem från *gracilis* i samma område, där denna art alltid har enfärgad bakkropp. I södra och mellersta Sverige är däremot den fläckiga varianten av *gracilis* vanlig.

Miller (1947) och Thaler (1983) har jämfört de båda arterna med avseende på hanpalp och epigyn. Endast ifråga om hanpalpen föreligger en tydlig olikhet i det att paracymbium är rikligare

borstbesatt hos *similis* (Fig. 13) än hos *gracilis* (Fig. 15). Epigynen tycks däremot ej kunna skiljas åt på annat än storleken (Fig. 14, 16).

Fam. Dictynidae

Dictyna alaskae Chamberlin & Ivie. Upl: Masteråsen 13 km N Heby 5♂ 7♀ 14/6 86, 1♀ 17/6 86. – Dlr: Ore, Näset, Kalkbergsbäcken, 1♂ 26/6 80 (T. K.). – Nb: Överluleå, mellan Rasmyran och Vittjärn 1♀ 15/7 59 (H. W.).

Sedan denna art beskrevs 1947 från Alaska har den anträffats från Mackenzie till Labrador i Canada och i Montana, USA (Chamberlin & Gertsch 1958). Arten har hittills ej varit känd från

Europa. I Uppland erhöles den vid hävning på lingson- och blåbärsris i tallskog på en rullstensås. Insamlingsförsök i juli och senare gav negativt resultat. I Dalarna togs den på gran.

D. alaskae liknar i storlek, färg och bakkroppsteckning *D. arundinacea* (L.) och liksom hos denna är benens ledstycken mörka i spetsen. Bakkroppen är hos hanen ofta nästan helt svart eller med diffusa ljusa fläckar, hos honan dorsalt med en främre svart längsfläck, insnörd vid mitten, och bakom den ett par svarta vinkelfläckar. Bakkroppsteckningen hos honan varierar och ibland är bakkroppen nästan enfärgat grå med en svagt antydd längsfläck framtill. Hanens kroppslängd är hos föreliggande exemplar 2,1–2,45 mm, honans 2,3–2,97 mm, hanens cephalothoraxlängd 0,91–1,11 mm, honans 0,8–1,0 mm. Hanens palp, sedd från sidan (Fig. 17, 18), visar en kort tibia med en ganska lång uppåtriktad dorsalapofys ungefär vid mitten; bulbens conductor är rak, svagt skruvformigt vriden och skarpt tillspetsad; den är rakt bakåtriktad, vilket skiljer *D. alaskae* från våra övriga *Dictyna*-arter.

Svenska exemplar har jämförts med två paratyper från Alaska av denna art: 1♂ från College nära Fairbanks och 1♀ från Matanuska (J. C. Chamberlin leg.: Amer. Mus. Nat. Hist., New York). De svenska exemplaren visar med avseende på hanpalp (Fig. 18) och epigyn (Fig. 21) smärre avvikelser från dessa paratyper (Fig. 17, 20), men skillnaderna torde ligga inom denna arts variationsmarginal.

Litteratur

- Chamberlin, R. & Gertsch, W. 1958. The spider family Dictynidae in America north of Mexico. – Bull. Amer. Mus. Nat. Hist. 116(1): 1–52.
- Flatz, S. & Thaler, K. 1980. Winteraktivität epigäischer Aranei und Carabidae des Innsbrucker Mittelgebirges (900 m NN, Tirol, Österreich). – Anz. Schädlingskde., Pflanzenschutz, Umweltschutz 53: 40–45.
- Hippa, H. & Oksala, I. 1985. A review of some Holarctic Agyneta Hull s.str. (Araneae, Linyphiidae). – Bull. Br. arachnol. Soc. 6(7): 277–288.
- Holm, Å. 1945. Zur Kenntnis der Spinnenfauna des Torneträskgebietes. – Ark. Zool. 36 A (15): 1–80.
- Holm, Å. 1950. Studien über die Spinnenfauna des Torneträskgebietes. – Zool. Bidr. Upps. 29: 103–213.
- Holm, Å. 1958. Spindlar från Härjedalens fjälltrakter. – Ent. Tidskr. 79 (3–4): 216–230.
- Holm, Å. 1973. On the spiders collected during the Swedish Expeditions to Novaya Zemlya and Yenisey in 1875 and 1876. – Zool. Scr. 2 (2–3): 71–110.
- Holm, Å. 1980. Spindlar från ett nordsvenskt urskogsområde – Muddus Nationalpark. – Ent. Tidskr. 101: 127–134.
- Holm, Å. 1983. Något om spindelfaunan i Peljekaise nationalpark. – Ent. Tidskr. 104: 13–22.
- Levi, H. 1957. The spider genera Crustulina and Steatoda in North America, Central America, and the West Indies (Araneae, Theridiidae). – Bull. Mus. Comp. Zool. 117(3): 367–424.
- Miller, F. 1947. Pavouči zviréna hadcových stepi u Mohelna. – Mohelno 7: 1–107.
- Millidge, A. F. 1977. The conformation of the male palpal organs of Linyphiid spiders and its application to the taxonomic and phylogenetic analysis of the family (Araneae, Linyphiidae) – Bull. Br. arachnol. Soc. 4(1): 1–60.
- Palmgren, P. 1974. Die Spinnenfauna Finnlands und Ostfennoskandiens. V. Theridiidae und Nesticidae. – Fauna Fennica 26: 1–54.
- Parker, J. R. 1971. Notes on some useful criteria towards the identification of Bathyphantes setiger (O.P.C.), Bathyphantes gracilis (Bl.), Bathyphantes parvulus (Westr.) and Bathyphantes similis Kulcz. – Secr. News Letter Brit. arachnol. Soc. 2: 4–5.
- Platen, R. 1984. Ökologie, Faunistik und Gefährdungssituation der Spinnen (Araneae) und Weberknechte (Opiliones) in Berlin (West) mit dem Vorschlag einer roten Liste. – Zool. Beitr. N. F. 28: 445–487.
- Strand, E. 1901. Theridiiden aus dem nördlichen Norwegen. – Arch. Mathem. Naturvid. B. 24(2): 1–66.
- Thaler, K. 1983. Bemerkenswerte Spinnenfunde in Nordtirol (Österreich) und Nachbarländern: Decknetzspinnen, Linyphiidae (Arachnida: Aranei). – Verh. Mus. Ferdinand. 63: 135–301.
- Vogelsanger, Th. 1948. Beitrag zur Kenntnis der Spinnenfauna des Kantons Graubünden. – Mitt. Naturf. Ges. Schaffhausen 22: 33–72.
- Wunderlich, J. 1972. Zur Spinnenfauna Deutschlands, XII. Neue und seltene Arten der Linyphiidae und einige Bemerkungen zur Synonymie (Arachnida: Araneae). – Senck. biol. 53: 291–306.